Döntés, felelősség, etika

LAZAROVICS MARCELLA
továbbképző koordinátor, ETI

Úgy gondoltam, amikor az előadást előkészítettem, hogy végső soron a megértés és a szellem szabadságának nagyon jót tesz, hogy ha néhány műalkotásról készült dia-képpel alátámasztom mondandóm lényegét, és nem utolsó sorban az irodalom óriásaitól vett idézetekkel is segítem a gondolatok szabad áramlását.

Annál inkább fontos ez, hiszen a döntés és a felelősség mindennapi tevékenységünk. Hétköznapi értelemben is folyamatosan döntési kényszerben vagyunk, élünk az itt és most-ban, a felkínált lehetőségek közül sajnálatos módon mindig csak egyet tudunk választani, és ez a választás nem mindig – úgymond – etikai választás. De természetesen életünk folyamán, amikor a teljességünk kibontakozására, a harmóniára és a tökéletességre törekszünk, hogy elérjük a boldogságunkat, etikai döntéseket is hozunk. Az etika, mint filozófiai tudomány az erkölcsön át végső soron magatartásunkat, emberi viselkedésünket vizsgálja egyrészt a megismerés, azaz a tudás oldaláról, másrészt a gyakorlat, azaz az akarás oldaláról. Ennek az elvnek állított örök emléket Raffaello „Athéni iskola” című alkotásában, ahol a két szellemóriást tette a freskó központi figurájává, bár természetesen a kor és a megelőző kor nagyjai is szerepelnek ezen a freskón. Miért fontos e két szimbolikus értékű szellemóriásnak a megjelenítése és a napjainkban való ismerete is? Látjuk, Platon kezét az égre emeli. Úgy gondolta, hogy az emberi boldogság, az igazságosság és a tökéletesség, amelyre törekszünk, földi létünkben nem megoldható, mert hiszen a tökéletesség az ideák világában van, és mi csak egy ilyen gyatra kis háttérként funkcionálunk ebben az óriási rendszerben. Kiváló tanítványa és az elvileg őt meghaladó szellemóriás, Arisztotelész viszont úgy gondolta, hogy földi létünkben is képesek vagyunk a boldogságra. Hiszen Arisztotelész filozófiájának fő eszmevonala a boldogság kutatása volt. Levonhatjuk mindezekből azt a súlyos következtetést, hogy mind az elmélet, mind a gyakorlat kölcsönösen feltételezi egymást, és e kölcsönös feltételezésnek tárgya és alanya is az ember.

Az ember természetesen szabadon igyekszik önmagát meghatározni, a természeti lények közül egyedül ő az, aki döntéshozatalra képes. A döntéshozatal eredményeképpen tudja, hogy neki mi a kötelessége. Azt is tudnia kell, hogy a döntésért a felelősséget vállalnia kell, és ennek a felelősségnek az az alapja, hogy hatalmunk van tetteink felett. Viszont ezt a hatalmat úgy kell felhasználnunk, hogy cselekedeteinket a jövő iránti elköteleződésnek kell áthatnia. Az ember választásának, végső soron cselekvésének csak öntörvénye szab határt. És ha az ember nem képes tudásával a törvényt meghatározni, és döntési helyzetben rosszul dönt, akkor sajnálatos módon elveszíti a halhatatlanságot, az idő befolyásolhatóságát, mint ahogy Tintoretto ábrázolja a bűnbeesést. Nyilvánvaló: történéseink során, emberi cselekvéseink kapcsán nagyon súlyos helyzetbe tudunk kerülni, mérhetetlenül rossz körülmények közé tudunk döntéseink révén

másokat hozni. Az is nyílt titok: a mártírok és hősök képesek arra, hogy szolgáljanak az emberért, áldozatok révén egy eszme, egy fejlődés jegyében.

Az ember lehetőséget kapott végül is a bocsánatkérésre akár ilyen, akár olyan formában. A bocsánatkérés lehetőséget ad az embernek arra, hogy egy irreverzibilis időben egy erkölcsi reverzibilitást adjon cselekedeteinek. Kétségtelen tény: nem tudja meg nem történtté tenni a tettet, de bocsánatot tud érte kérni, mert számot vet annak elkerülhetetlen következményeivel, mint ahogy Tiziano Bűnbánó Magdolná-ja is tette.

Az is igaz viszont, hogy az ember vele született, természettől kapott egyéniségét nem biztos, hogy mindig jól ki tudja használni, mert nevelhetőségünk igen csak kis százalékot jelent. Mindezek ellenére igyekeznünk kell az önmegvalósításra, önismeretre, mert csak így tudunk a teljesség felé elmozdulni. Az ember cselekedetének erkölcsisége végső soron nem azon múlik, hogy mit tesz, hanem azon, hogy miképpen és mi végett tette. Éppen ezért a társadalomban élő embertársunk nem lehet pusztán egy közös célnak az eszköze. Az ember több mint valaminek a megvalósítója. Személy, szabadság, egyéniség, öröm és boldogság.

Nagyon fontos, hogy az egészségügy képviselői segítsék felemelni a tudás ébresztő zászlaját, legyőzni a kisebbrendűségi érzést, a félénkséget, a haladás-ellenességet, bizonyos értelemben az úgynevezett kultúr-pesszimizmust, és bevezetni a tömeget a kultúra élő áramába, hogy ne dilettánsok és műkedvelők mondjanak rólunk véleményt, alkossanak szintézist és tegyenek általánosításokat. A remény ébrentartása válik ez által szükségessé, mert a Botticelli tavasza a reményt hordozója. A remény ébrentartása elkerülhetetlenül fontos. Figyelmesnek kell lennünk Machiavelli gondolataira, aki szerint: „Megingathatatlan igazság, amit az egész történelem bizonyít, hogy az emberek befolyásolhatják ugyan, de fel nem tartóztathatják a sors menetét, szövögethetik szálait, de nem szakíthatják széjjel. Mégsem adhatják meg magukat a sorsnak sohasem. Mivel célját nem ismerik, az görbe és ismeretlen útra is térhet, mindig reménykedniük kell, és soha sem adhatják meg magukat semmilyen helyzetben, semmilyen szükségben.” Ez azt jelenti, hogy okossággal tudjuk uralni félelmeinket és a reményt. Tehát nem elég csak a tudás, okosság is kell, és így jut idő pihenésre a családdal, jut idő pihenésre a barátokkal, és a jól végzett munka után van erő és lehetőség az ünnepre.

Nyilvánvalóan az egészségügyiek is várhatják a társadalom helyes és jó ítéletét, ha teljesítik és meglépik azt a tíz lépcsőt, amelyet Weöres Sándor a teljesség felé vezető útra javasol: „Szórd szét kincseid, a gazdagság legyél te magad. Nyűdd szét díszeid, a szépség legyél te magad. Feledd el mulatságaid, a vígság legyél te magad. Égesd el könyveid, a bölcsesség legyél te magad. Pazarold el izmaid, az erő legyél te magad. Oltsd ki lángjaid, a szerelem legyél te magad. Űzd el szánalmaid, a jóság legyél te magad. Dúld fel hiedelmeid, a hit legyél te magad. Törd át gátjaid, a vígság legyél te magad. Vedd egybe életed, halálod, a teljesség legyél te magad.”